

**РЕЗЕРВАТНАТА СИСТЕМА НА БЪЛГАРИЯ
И НЕЙНАТА ЛАНДШАФТНА СЪЩНОСТ**

проф. Милан Георгиев, ст. н. с. Димитър Стоилов

Основна задача на всяка развита в природозащитно отношение държава е да създаде на своята територия система от резервати, която да обхване цялото разнообразие на нейните ландшафти. Нещо повече, дори и в планетарен мащаб резерватните територии следва да обхванат части от всички по-крупни регионални единици, чиято диференциация е отражение както на зоналните, така и на азоналните закономерности, процеси и явления (Л. И. Милкина, 1975). По същество това означава да се спази принципът на географската (ландшафтната) репрезентативност на резерватите. Той следва да намери все по-широко приложение в резерватното дело и в нашата страна с оглед да бъде представено цялото разнообразие на нейните природни комплекси.

В България по данни до м. април, 1982 г. е създадена система, която включва 90 резервата с обща площ 41 370,8 ха. Тя съставлява само 0,37% от площта на страната и от гледище на природозащитната дейност и отчитане мозаичната физикогеографска структура на България сумарният териториален обхват на резерватите е малък. В приетите от Държавния съвет „Основни насоки за опазване и възпроизводство на природната среда в НРБ“ се предвижда тяхната площ заедно с периферните предпазни буферни зони да обхване един процент от територията на България. Това означава, че подобна задача изисква през следващите няколко години да се разгърне широка дейност по издирването и поставянето под режим на защита на нови територии с естествени ландшафти, в които природата не е повлияна от антропогенни въздействия. Във връзка с това изискване е необходимо не само да се направи оценка на комплексната физикогеографска представителност на сегашната резерватна система у нас, но и да се определят регионалните единици, в които да се насочат усилията за търсене и обособяване на нови резервати с оглед да се спази принципът — всяка една от тях да има свой еталон на естествени ландшафти.

За по-голяма прегледност характеризирането на българските резервати ще бъде извършено в отделни физикогеографски единици, където те са обособени, без да се отчитат изискванията на досегаш-

ните схеми за физикогеографско райониране на България. Техническите постановки ще бъдат използвани след това при конкретния анализ на резерватната репрезентативност в отделните таксономични единици на страната. В настоящата статия анализът на природната структура на отделните резервати е извършен въз основа на лични проучвания и наблюдения на авторите (М. Георгиев, 1974, 1980; Д. Стоилов и др., 1979, 1980) и ползуване на справочната информация на М. Тошков и Н. Виходцевски (1971). Освен това се взеха пред вид сборниците „Наши резервати и природни забележителности“, т. 1 (1968), т. 2 (1970) и т. 3 (1974), издадени от ДИ „Наука и изкуство“, и сборникът „Защитени природни обекти“, публикуван през 1980 г. от ДИ „Народна просвета“. Проучени бяха и редица архивни материали в Министерство на горите и горската промишленост.

В рамките на Дунавската равнина са обособени 7 резервата с обща площ 1991,4 ха. Най-широко е представена природата край бреговете на р. Дунав. Тук са обявени резерватите „Персински блата“ (385,4 ха) при гр. Белене, Китка (25,4 ха) при същия град, Старият дъб (71,8 ха) при Свищов и Сребърна (600,0 ха) западно от Силистра.

В резервата „Персински блата“ се опазва блатна растителност, която се обитава от колонии от чайки, рибарки, корморани, чапли, диви патици и др. Те гнездят около акваториите на Писченското, Мъртвото и Старото блато. В обсега на резервата „Китка“ се опазва растителността на едноименния дунавски остров, която благоприятствува за обитаването на морски орли. Резерватът „Старият дъб“ обхваща остров Вардим, в който възниква на летен дъб е дало названието „вардимски дъб“, чиято възраст възлиза на 150 години. Освен това този остров е зает и с типична лонгозна растителност, която е подходяща екологична обстановка за гнездилища на чапли и корморани. В резервата на остров Вардим виреят също полският и белият бряст, срещат се бялата и черната топола, дивата круша и др. Неговият подлес е представен от кучи дрян, червена калина, глог, шипка и др., а фауната — от дива свиня, лисица, зайци, сойки, корморани, чапли, черни щъркели и типичния за този резерват морски орел. Резерватът „Сребърна“ има езерно-блатен характер. В него се срещат повече от 140 вида блатни и водоплаващи птици, между които 40 вида гнездят край едноименното езеро. Тук обитават къдроглавият пеликан, бялата чапла, блестящият ибис, белият лопатар и др., а растителността се състои от тръстика, водни лилии, блатно кокиче, блатна напрат, блатна незабравка и др.

В Дунавската равнина са запазени остатъци от характерната за нея смесена широколистна горска растителност. Тя се съхранява в липовия резерват „Каракуз“ (71,4 ха) край с. Алфатар, Сили-

стренско, в буковото месторастене „Букака“ (62,6 ха) до Шумен, където вирее т. нар. мизийски бук, и в „Бели Лом“ (773,0 ха), който е представен от смесени широколистни липови гори. Изброените резерватни площи се обитават от характерни за Дунавската равнина животински видове, някои от които са защитени. Особено ценен в това отношение е резерватът „Бели Лом“, където са установени египетски лешояд, сокол орко, петнист орел, обикновен мишелов, голям ястреб, черна каня, няколко вида кълвачи, благороден елен, сърна, язовец, белка, дива котка и др.

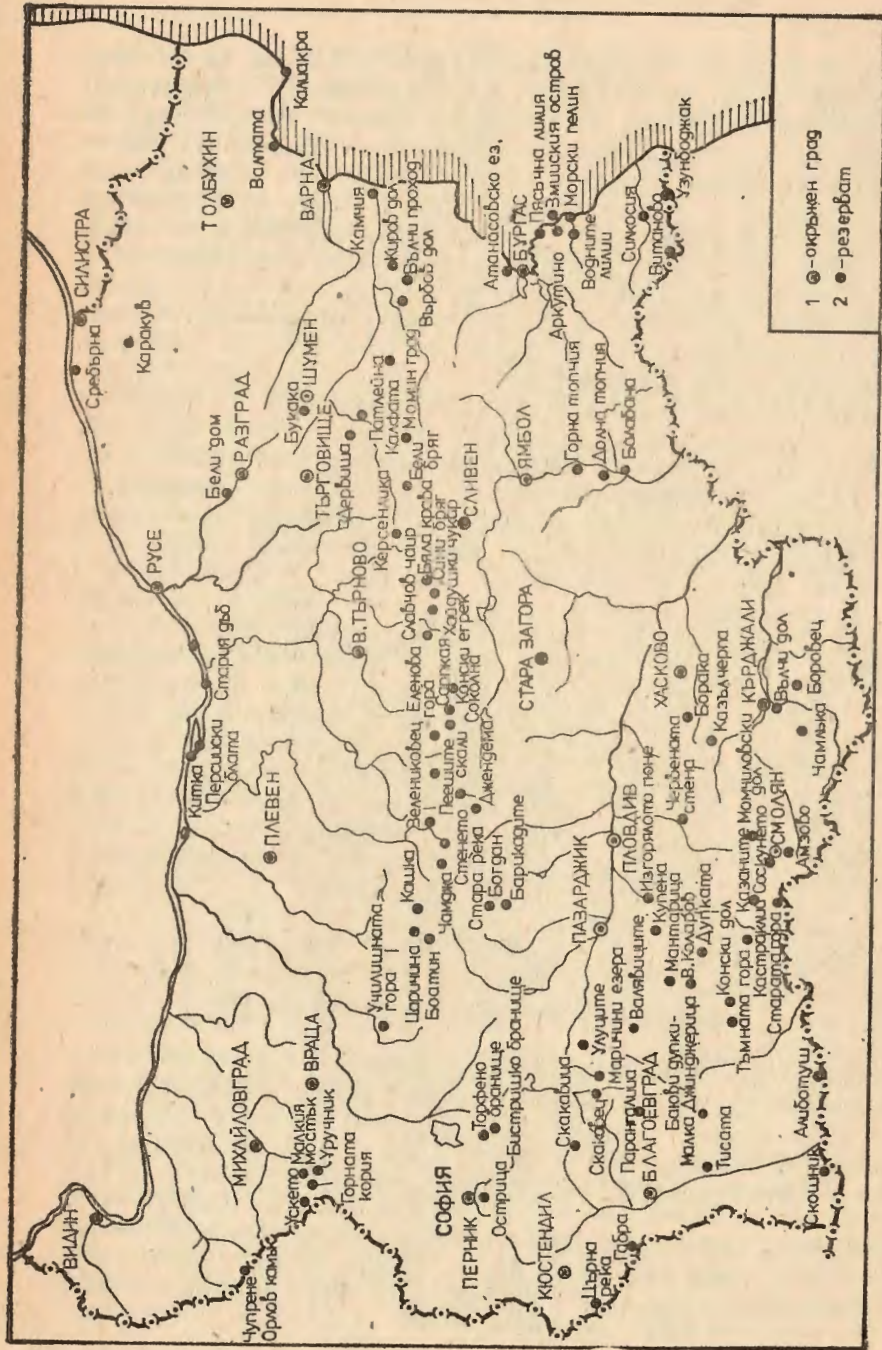
Природната структура на Предбалкана е представена незадоволително в националната резерватна система. Тук са създадени 8 резервата с обща площ 490,4 ха.

Резерватът „Училищната гора“ (128,7 ха) около с. Боженица се състои от вековна дъбова гора, чиято възраст възлиза на около 200 години. Тя е остатък от обширните дъбови масиви, които в миналото са заемали значителна част от Предбалкана. Уникални по своята природна структура са резерватите „Дервиша“ (11,2 ха) и „Патлейна“ (37,8 ха) край Преслав. Докато „Дервиша“ е представен с реликтна гора от конски кестен, „Патлейна“ е единственото в страната естествено находище на див рошков. Типични горски резервати в Предбалкана са „Керсенлика-Ардъшлъка“ (99,8 ха) край с. Боринци, „Калфата“ (46,9 ха) край с. Поляците, „Върбов дол“ (70,6 ха) около с. Аспарухово, „Вълчи проход“ (43,9 ха) при с. Голица и „Киров дол“ (51,5 ха) в близост до гр. Георги Трайков.

„Керсенлика-Ардъшлъка“ със своята 160-годишна елова гора, „Калфата“ с вековната дъбово-благунова гора, „Върбов дол“ с наличната гора от благуна и зимен дъб, „Вълчи проход“ с буковата и габървата вековна гора и „Киров дол“ с вековната гора от благуна, цер и бук илюстрират неотдавнашното състояние на широколистната и отчасти иглолистна горска растителност в някогашните почти естествени ландшафти в Предбалкана.

В резерватната система особено добре е застъпена природата на Стара планина, където са обособени 25 резервата с обща площ 13,856,3 ха. Тук основно се опазват горски широколистни и иглолистни видове.

В Западна Стара планина са създадени 5 горски резервата. Най-големият от тях е „Чупрене — Орлов камък“ (1439,2 ха) край с. Чупрене. В него се охраняват естествени компактни смърчови гори и отчасти добре развита букова гора. Тук в местностите Меджова поляна и Дупляк височината на отделните смърчови стъбла надхвърля 30 м. Освен това в този резерват гнездят глухари и интересният представител на орнитофауната — кръсточовката. В него се срещат също така диви котки, белки, златки, диви свине, благороден елен и др. В резервата „Уското“ (1,9 ха) край с. Дълги дял се опазва вековна смърчова гора.

Фиг. 1 — Схема на резерватите в България

1 — окръжен град; 2 — резерват

Fig. 1. — Schema of the natural reserves in Bulgaria

1 — district center; 2 — natural reserve

Забележителен горски резерват е „Уручник“ (51,0 ха) при с. Бързия със смърчови и букови дървостои. Подобен на него е резерватът „Горната кория“ (161,0 ха) край Берковица, където смърчовеловите гори се съпътствуват с местообитания на глухари и сърни. Малкият по площ резерват „Малкия мостък“ (5,5 ха) над Берковица се заема от естествена 100-годишна гора от питомен кестен.

Много добре е представена резерватната система в природната структура на Централна Стара планина. Тук са обособени 17 резервата с обща площ 11 939,6 ха.

Резерватът в горното поречие на Черни Вит „Боатин“ (1225,7 ха) край с. Дивчовото обхваща елитни букови гори със средна възраст над 130 години. Тук средният запас на дървесна маса в резервата възлиза на 441 куб. м на хектар, а височината на отделни букови дървета достига 52 м. В този резерват над буковия пояс са разпространени смърчови гори, а над тях следва ареалът на високопланинските пасища. Фауната на Боатин е представена от белки, златки, катерици, язовец и др. В него гнездят алпийската гарга, кукувицата, няколко вида соколи и нощни грабливи птици.

Други централностаропланински резервати, опазващи вековни букови гори, са „Кашка“ (110,6 ха) край с. Рибарица, „Зелениковец“ (62,4 ха) при с. Черни Осъм, „Пещите скали“ (1465 ха) при с. Стоките, „Еленова гора“ (53,7 ха) над с. Долно Сахране, „Конски егрек“ (28,2 ха) при с. Енина, „Савчов чаир“ (102,3 ха) при с. Кладни дял, „Хайдушки чукар“ (33,9 ха) при с. Буйновци, „Соколна“ (1178,2 ха) край с. Скобелево, „Сини бряг“ (39,5 ха) край с. Изгрев и „Сарпкая“ (24,0 ха) при с. Ясеново.

Единственото естествено находище в Стара планина на терциерен реликт и балкански ендемит — бялата мура под вр. Вежен и над с. Рибарица, е резерватът „Царичина“ (1143,4 ха). Той е с богат животински свят — в него се срещат бухалът, горската сова, горската улулица, гълъбът хралупар, няколко вида кълвачи, благородният елен, дивата свиня, мечката, сърната, язовецът, невестулката и др.

В Троянска Стара планина се намира вторият по големина у нас резерват „Стенето“ (2635,6 ха) — край с. Черни Осъм. В неговия обсег се опазват естествени букови, смърчови и елови гори на възраст между 100 и 200 години, а така също тук се наблюдава класически карстов релеф и богата фауна. Тя е представена от 97 защитени вида и няколко ловни вида. Срещат се мечката, видрата, кръстатият орел, скалният орел, ловният сокол, египетският лешояд, орелът змияр, белоглавият лешояд и няколко вида троглобионти. Освен това тук обитават златката, дивата свиня, лещарката и др.

Върху южния склон на Троянска Стара планина, в землището на с. Хр. Даново, се намира резерватът „Чамджа“ (64,5 ха), където се опазва черен бор.

В Калоферския дял на Централна Стара планина с оглед да се опазват смесените буково-елово-смърчови гори са създадени резерватите „Джендема“ (1775,0 ха) и „Стара река“ (1905,9 ха) над Карлово. Резерватът „Джендема“ е и голямо естествено местообитание на дивата коза, а в резервата „Старата река“ гнездят скалният орел, големият мишелов, царският орел, осоядът, гълъбът хралупар и др.

Малък брой и обхват имат резерватите в Източна Стара планина. Тук се намират резерватите „Бели бряг“ (23,6 ха) при с. Медвен и „Момин град“ (6,0 ха) при с. Бяла река, където се опазват вековни букови гори.

В Средногорието резерватната система също така е сравнително слабо застъпена. Във Витоша са прочутите резервати „Бистришко бранище“ (1177,2 ха) и „Торфено бранище“ (782,8 ха). В първия се опазват вековни смърчови съобщества, които на места се съпровождат със смърчово-букови, букови и лескови месторастения. От храстовите формации тук са разпространени сибирската хвойна, алпийската шипка, червеният глог, фрэнското грозде, малината, къпината и др. Освен това голяма площ заемат субалпийските и алпийските тревни формации, а така също и редица балкански ендемитни растения като бялата мура, златната кандилка, витошката самокитка, тинтявата и др. „Бистришко бранище“ се обитава от 26 вида насекоми, 3 вида опашати земноводни, 8 вида жаби, 8 вида змии, 5 вида гущери и др.

Резерватът „Торфено бранище“ е създаден с цел да се запазят в естествено състояние торфищата и блатната растителност във високопланинския дял на Витоша. В неговата площ са открити 40 вида мъхове и около 1000 вида водорасли.

В Същинска Средна гора във връзка с опазването на вековни букови гори са обособени резерватите „Богдан“ (114,8 ха) и „Барикадите“ (114,6 ха).

В планината Голо бърдо е разположен ботаническият резерват „Острица“ (134,6 ха), недалеч от Перник. Тук са описани 300 вида растения, от които дървесни и храстови са само 40, а останалите имат тревист характер. Има и редица реликтни и ендемични видове — напр. урумовото лале, коликоферовия лопен, българското карамфилче, балканската мъртва коприва, гръцкото плюскавиче, трилистната жълтуга, сребристия равнец, сръбското звънче, червеното вълче лико, златистата раменка и мн. др.

В Странджа планина се намират 3 резервата с обща площ 3673,7 ха. Това са резерватите „Узунбоджак“ (2529,6 ха) и „Силкосия“ (389,6 ха) при с. Кости и „Витаново“ (754,5 ха) край гр. Малко Търново със смесени и широколистни гори. Резерватът „Узунбоджак“ е третият по големина в България, опазващ вековни широколистни смесени гори от дъб и източен бук, придружени с характерната за Странджа храстова и тревна растителност. Такъв ха-

рактиер имат кримо-кавказките ендемични храсти, които са представени от странджанската зеленика, лавровишната, вълчето лико, джела, мушмулата и др. Освен това горите на този резерват се обитават от елена, сърната, дивата свиня, заека, чакала, вълка, лисицата, златката, белката, ястреба, бухала врабчар и др.

Най-старият български резерват „Силкосия“ се състои от смесена гора от дъб и източен бук, която се съпътствува от габър, цер, брекиня, скоруша и др. Тук средната възраст на гората се определя на 100 години, а максималната възраст на отделни дървета достига от 160 до 200 години. В този резерват се наблюдават и месторастения от странджанска зеленика, дива мушмула, странджанска боровинка, кървавата къпина, кучуча, пирена и др. „Витаново“ е най-новият наш резерват, който се създаде, за да се опази смесена широколистна гора от дъб, бук и ясен.

В поречието на Средна Тунджа са създадени 3 резервата. Това са „Горна Топчия“ (100,0 ха) при с. Коневец, „Долна Топчия“ (763,3 ха) и „Балабана“ (67,2 ха) при Елхово. Тези три резервата са известни със своята лонгозна растителност. Освен това в първия и третия се срещат местообитания на няколко вида чапли, а „Долна Топчия“ е единственото у нас естествено обиталище на колхидския фазан.

В Осоговско-Беласишката планинска група и долината на р. Струма има малко резервати. В Осогово в резервата „Габра“ (89,5 ха) при с. Църварица се опазва вековна дъбово-букова и черборова гора. В резервата „Църна река“ (197,0 ха) при с. Сажденик възрастта на буковата гора варира между 70 и 120 години, а средната височина на дърветата надхвърля 20 м. В него обитават червената каня, гълъбът хралупар, забулената сова, зеленият и средният кълвач, дивата свиня, сърната, жабата дървесница и др.

В резервата „Тисата“ (595,5 ха) край гр. Кресна се опазва дървовидната хвойна, която има плътно и хомогенно разпространение.

В северното подножие на Беласица край Петрич, в резервата „Скошник“ (66,5 ха), се опазва реликтно естествено находище на вековна кестенова гора.

В Рила планина са обявени 5 резервата с обща площ 3531,4 ха. Резерватът „Парангалица“ (1509,0 ха) край Благоевград е създаден, за да се запази природен комплекс от смърчови и елови гори на възраст над 250 години. Най-високият пояс на резервата е зает с клекови и хвойнови съобщества, над които следва ареалът на високопланинските пасища. Освен това в резервата е установено най-високото дърво в България. Това е смърчов индивид, чиято височина достига 62 м, а възрастта му възлиза на 350 години. В обсега на резервата климатичните условия, водният режим и почвите благоприятствуват за голямата жизненост и продуктивност на горските растителни видове. Ето защо тук средният запас на дървесна маса варира около 1435 м³/ха, а максималната надхвърля

1600 м³/ха. Освен това този резерват се обитава от мечката, благородния елен, сърната, глухаря, царския орел, няколко вида кълвачи и др.

В резервата „Маричини езера“ (1509,0 ха) се опазват формации от смърч, бял бор, бяла мура, клек и високопланинска тревна растителност с редица ендемични и реликтни видове. За този резерват тревистият вид рилска иглика представлява глациален реликт и рилски ендемит. Особено богат и разнообразен е животинският свят. Тук се срещат дивата коза, сърната, кафявата мечка, дивата свиня, катерицата, съселът, снежната полевка, глухарят, белоглавият лешояд и др.

В резервата „Улущите“ (370,6 ха) южно от гр. Долна баня се опазва смесена елово-буково-смърчова гора. Вековна белмурава гора се съхранява в резервата „Скакавица“ (70,8 ха) над гр. Сапарева баня, а добре развита смърчова гора се охранява в резервата „Скакавец“ (72,0 ха) над с. Мала църква.

В Северен Пирин е обявен най-големият български резерват „Баюви дупки — Малка Джинджерица“ (2873,0 ха) южно от Разлог. В него се опазват обширни по площ месторастения от бяла и черна мура. Тук се срещат също така смърч, бял и черен бор, клек и др. В този резерват особено богата и разнообразна е високопланинската алпийска растителност, която има благоприятни условия за вегетация. Тук се среща и рядкото защитено тревисто растение — еделвайсът, а фауната е представена от дивата коза, мечката, сърната, глухаря, катерицата и др.

В планината Славянка е обособен резерватът „Алиботуш и Старата мура“ (1185,8 ха) южно от с. Парил. В него се опазва най-обширното находище на черна мура не само у нас, но и на Балканския полуостров. Освен това се срещат редица ендемични и реликтни растителни видове на брой 119. Между тези редки растителни видове са славянското котенце, дряновската ведрица, зюндермановата поветница, парилската метличина, дългошпорестата теменуга и др.

В Западните Родопи са обособени 15 резервата с обща площ 4860,6 ха.

В местността Юндола се простира резерватът „Валявиците“ (82,7 ха), където се опазват вековни смърчови гори. В планинския рид Дъбраш са създадени резерватите „Тъмната гора“ (32,6 ха) край с. Ковачевица, „Конски дол“ (34,7 ха) при с. Сатовча с оглед опазването на 200-годишната смесена гора, съставена от бук, ела и смърч.

В Баташката планина са резерватите „Мантарица“ (576,5 ха) край гр. Ракитово и „Купена“ (1086,4 ха) при Пещера. В „Мантарица“ се опазва вековна смърчова гора, която се счита за най-старата в Родопите. Резерватът е обиталище на благородния елен, сърната, дивата свиня, мечката, глухаря, лещарката и др. В резервата „Купена“ се съхранява вековна смесена смърчово-белборова

гора на възраст над 130 години. В неговите по-ниски части преобладава букова гора. Добре развитата растителност и труднодостъпните скални откоси и зъбери в резервата обуславят обитаването на диви кози.

Западно от р. Въча е обособен резерватът „Изгорялото гюне“ (30,0 ха) край гр. Кричим. Тук се опазват естествени находища на дървовидна хвойна.

В местността Беглика край Батак се намира резерватът „В. Коларов“ (420,0 ха). В него се опазват смърчови и белборови гори с възраст между 100 и 170 години, обитавани от сърни, елени, глухари, лещарки и др.

Най-големият по площ родопски резерват в землището на Пещера „Дупката“ (1086,4 ха) обхваща белборови, смърчови и смесени смърчово-белборови гори с възраст над 200 години. Тук отделни дървета надхвърлят 40 м височина. Главни фаунистични представители в обсега на резервата са дивата коза, еленът, сърната, глухарят и др.

В Западните Родопи край с. Борино вековната черборова гора се опазва в резервата „Кастракий и Свински дол“ (124,0 ха), а в резервата „Казаните“ (161,0 ха) край с. Мугла — добре развита смесена гора, съставена от бук, черен бор, ела и смърч. Резерватът „Старата гора“ (23,0 ха) при с. Триград обхваща вековна буково-смърчова гора с възраст над 200 години.

Във водосбора на Черна река са създадени три резервата: „Соскучето“ (177,5 ха) край Смолян, „Момчиловски дол“ (31,1 ха) при с. Момчиловци и „Амзово“ (0,3 ха) в близост до Смолян. В обсега на „Соскучето“ се охранява вековна смърчова и смърчово-белборова гора, която декорира геоморфоложките скални образувания. Тук скалните откоси, водопадите и бързеите заедно с добре развитата растителност обуславят специфичната структура на ландшафтите. В този резерват обитават мечката, дивата свиня, сърната и др. В резервата „Момчиловски дол“ се опазва вековна черборова гора, а в резервата „Амзово“ се съхранява единственото у нас естествено находище на плавун.

В Източните Родопи са създадени 5 резервата с обща площ 1003,2 ха. Четири от тях са обявени с цел да се запазят естествени черборови гори, които някога били развити в тази част на Родопите. Такъв характер имат резерватите „Казълчерпа“ (176,0 ха) край с. Женда, „Борака“ (11,1 ха) при с. Сърница, „Чамлъка“ (5,4 ха) край с. Воденичарово и „Борово“ (36,0 ха) при с. Равен. Най-старите черборови стъбла в резервата „Казълчерпа“ са на възраст от 100 до 120 години при средна височина 17 метра. В резервата „Борово“ тяхната възраст варира от 80 до 120 години, а средната им височина е 12 м. Със същата възраст, но със средна височина 16 м е черборовата гора в резервата „Чамлъка“.

В резервата „Вълчи дол“ (774,7 ха) край с. Студен кладенец в Източните Родопи се опазва колония на белоглави лешояди и черни щъркели.

По Българското черноморско крайбрежие са обособени 9 резервата с обща площ 2903,1 ха. Резерватът „Калиакра“ (687,5 ха) край с. Българево изпълнява комплексни природозащитни функции. Тук, от една страна, се опазват остатъци от степна растителност и, от друга, се осъществява охраната на местообитанието на редкия животински вид — тюлена монах.

В приустиевата част на р. Батова е създаден резерватът „Балтата“ (197,7 ха) край с. Оброчище, за да се опази лонгозната гора, представена от ясен, елша, върба, бряст, цер, габър и увивните видове гърбач, скрипка, бръшлян, дива лоза, повет и др. Подобен лонгозен биотоп се охранява и в резервата „Камчия“ (842,1 ха) в обсега на акумулативната повърхнина на местността Лонгоза.

Най-големият крайморски резерват е „Атанасовското езеро“ (1050,0 ха) край Бургас, което е разположено в обхвата на понтийския миграционен път на птиците. Тук през летните месеци в езерото гнездят над 20 000 птици, а няколко десетки хиляди от тях зимуват около неговата акватория. Освен това в Атанасовското езеро се срещат птиците саблеклюн, кокилобегач, морски дъждосвирец, дебелоклюнна рибарка, стридояд, кафявокрила блатна лястовица, ням лебед и мн. др.

С оглед да се опази едно от най-големите естествени находища на пясъчната лилия в южното черноморско крайбрежие е създаден резерватът „Пясъчна лилия“ (0,6 ха) на юг от Созопол.

В границите на народния парк „Ропотамо“ са обособени 4 резервата с различно предназначение. Това са „Змийският остров“ (1,0 ха), където гнездят редки приморски птици; „Водните лилии“ (13,6 ха), който е находище на едноименното растение; „Морски пелин“ (14,0 ха), в чиято площ се среща естествено находище на едноименното медицинско растение, и „Аркутино“ (96,6 ха), с което блато е свързано местообитанието на различни видове водоплаващи птици.

От направения кратък преглед на природната структура при българските резервати се вижда, че в преобладаващата си част те имат комплексна ландшафтна представителност. Тази тяхна положителна страна беше правилно оценена от експертите на ЮНЕСКО, което даде възможност 17 наши резервата да се утвърдят от Бюрото на Международния координационен съвет на програмата „Човек и биосфера“, да участвуват в Списъка на биосферните резервати на нашата планета. Това са резерватите „Сребърна“, „Камчия“, „Чупрене — Орлов камък“, „Боатин“, „Царичина“, „Джендема“, „Стенето“, „Бистришко бранище“, „Парангалица“, „Маричини езера“, „Баюви дупки — Малка Джинджерица“, „Алиботуш и Старата мура“, „Мантарица“, „Купена“, „Дупката“, „Червената стена“ и „Узунбоджак“.

Заедно с тези безспорни успехи в природозащитното дело

нас прави впечатление, че редица регионални ландшафтни единици в страната не са представени в националната резерватна система. Напълно липсват резерватни площи в редица физикогеографски райони, като Златийско-Долноискърския, Кулско-Димовския, Павликенския, Среднопредбалканския, Краищенския, Кюстендилско-Станкедимитровския, Пловдивско-Пазарджишкия, Старозагорския, Подбалканския, Мъгленишкия и Местинския (по Ж. Гълъбов и др., 1973). Дори в цели физикогеографски области в нашата страна не са създадени резервати, което не дава възможност компоненти от тяхната структура или сродни в генетично отношение елементарни ландшафти да се съхраняват като еталони на природни комплекси за далечно бъдеще. Така стои въпросът със Западната област на Дунавската равнина, западната подобласт на Предбалкана, областите на Задбалканските котловини и Горнотракийската низина. Освен това много слабо са застъпени в националната резерватна система подобластите на Средния Предбалкан, където е утвърден само резерватът „Училищната гора“. Това важи до известна степен за областта на Средногорието, където в един широкообхватен с мозаична природна структура диапазон са обявени само 4 резервата („Бистришко бранище“, „Торфено бранище“, „Богдан“ и „Барикадите“).

Прави впечатление също, че в досегашната практика на поставянето под режим на защита на отделни местности се е наложило изискването в резерватите да се опазват с предимство биотичните компоненти на ландшафта. За нашата страна все още липсват резервати от категорията на геоложките, геоморфоложките, почвентите, хидроложките и др. (Стоилов Д., В. Ношев, 1981). Би могло например да се обявят комплексни в природно отношение резервати, в които да се опазват цялостно типични естествени ландшафти с различни генетични и типологични признаци, като котловинен, низинен, акумулативен, карстов, глациален и др. При тези резервати да се има пред вид опазването не само на биотичните компоненти, но и на абиотичните и да се правят изводи за динамиката и цялостната структура на природните комплекси.

Като се има пред вид казаното дотук и възможностите българските географи да се включат по-активно в издирването и предлагането за обявяване на нови резервати, необходимо е усилията да се насочат към онези регионални физикогеографски единици на страната, където тази категория защитени територии не е създадена или е слабо застъпена. Този процес трябва да се ускори, тъй като успоредно с бързото развитие на индустриализацията, урбанизацията и рекреационното дело, а така също и във връзка с интензификацията на селското и горското стопанство ще нарастват степента и обхватът на антропогенезацията върху природните комплекси и заедно с това ще намаляват възможностите за набелязването и обособяването на защитени в ландшафтен аспект територии със статута на резервати.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гълъбов, Ж., Физикогеографско райониране (карта). Атлас на НРБ, С., 1973.
2. Василева, С., Защитени и подлежащи на защита обекти в Кърджалийски окръг. С., 1977.
3. Георгиев, М., Комплексно физикогеографско (ландшафтно) райониране в България. Сп. Обучението по геогр., № 4, 1973.
4. Георгиев, М., Поречието на Искър, С., 1974.
5. Георгиев, М., Физическа география на България, С., 1979.
6. Иванов, И., М. Георгиев и др., Опит за комплексно физикогеографско райониране на България. Проблеми на географията в НРБ, 2, 1968.
7. Милкина, Л. И., Географические основы заповедного дела. Изв. Всесоюз. геогр. общ., № 6, 1975.
8. Стоилов, Д. и др., България — защитени природни обекти (карта в М 1:600 000), С., 1979.
9. Стоилов, Д. и др., Защитени природни обекти в НР България. „София-прес“, 1981.
10. Стоилов, Д., В. Нощев, По въпроса за класификацията на резерватите в България. Сб. Науч. трудове на НИОПСВР, т. 1, год. 4, 1981.
11. Гошков, М., Н. Виходцевски, Защитени природни обекти. С., 1971.
12. Защитени природни обекти, под ред. на Вл. Попов. изд. „Народна просвета“, С., 1980.
13. Наши резервати и природни забележителности. Сборници, т. 1, 2, 3, ДИ „Наука и изкуство“, С., 1968, 1970, 1974.

DAS RESERVATENSYSTEM IN BULGARIEN
UND SEIN LANDSCHAFTSWESEN*Milan Georgiev, Dimitar Stoilov*

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Zahl der Naturreservate in Bulgarien wurde im Jahre 1982 auf 90 erhöht und ihre Gesamtfläche erreichte 41370,8 ha=ca. 0.37% des Gesamtterritoriums des Landes.

Im Artikel wird eine kurze Charakteristik der Landschaft der einzelnen Reservate in Bulgarien gemacht.

Die Vertretung der Landschaften im Reservatensystem des Landes wird auch im Artikel analysiert.

Es wird die Schlußfolgerung gezogen, daß gegenwärtig vorwiegend die biotischen Komponenten der Landschaft in den Reservaten geschützt werden.

Es wird den Vorschlag gemacht geologische, geomorphologische, hydrologische, pedologische u. a. Schutzgebiete mit einem Reservatenregime zu gründen, sowie die Geographen sich aktiver an der Ermittlung über neue Schutzgebiete, in denen die Natur von den Anthropogentätigkeit noch nicht beeinflusst, zu beteiligen.